

บทที่ ๗
ข้อสรุป

การเมืองไทยในสมัยรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามครั้งที่สอง เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๑-๒๕๐๐ นั้น เป็นยุคสมัยหนึ่งที่มีความขัดแย้งทางการเมืองค่อนข้างรุนแรง คงจะเห็นได้จากการที่มีความพยายามในการก่อการกบฏเพื่อล้มล้างรัฐบาลหลายครั้ง และมีขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลในระดับที่แตกต่างกันหลายกลุ่ม สิ่งหนึ่งซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้พยายามแสดงให้เห็นก็คือ ความแตกต่างทางความคิดนั้นเป็นปัจจัยอันหนึ่ง ที่นำมาซึ่งความขัดแย้งทางการเมืองและการต่อต้านรัฐบาลในสมัยนี้ ก่อนอื่นที่จะต้องนำไปสู่ประเด็นนั้น คงจะต้องหันมาพิจารณาตัวระบบการเมืองของรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามเองว่า มีลักษณะเช่นไร และนำไปสู่การต่อต้านได้อย่างไร

พื้นฐานของความขัดแย้งทางความคิดทางการเมืองดังกล่าว อาจจะนับได้ว่าเริ่มต้นมาตั้งแต่การปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อ "คณะราษฎร" ซึ่งประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ และ ข้าราชการพลเรือนจำนวนหนึ่ง ได้ล้มล้างอำนาจสมบูรณาญาสิทธิราชของพระมหากษัตริย์ และจัดตั้งบทบาททางการเมืองของเจ้าราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่ลง พร้อมทั้งสถาปนาระบบอบใหม่ที่เรียกว่า "การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ" ขึ้นมาแทนที่ โดยมีกลุ่มคณะราษฎร เข้ามาควบคุมการนำรัฐนาวา ในระยะแรกนั้น คณะราษฎร ยังคงต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มขุนนางเก่าในการร่วมบริหาร แต่ความขัดแย้งทางการเมืองเกี่ยวกับจินตภาพของการสร้างระบอบใหม่ ได้ทำให้ฝ่ายนิยมเจ้า และฝ่ายขุนนางถูกกลบบทบาทลงเรื่อยๆ จนท้ายที่สุดเหลือแต่ฝ่ายคณะราษฎร เข้าควบคุมอำนาจไว้มากที่สุด โดยเฉพาะนับตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๘๑ เมื่อ พ.อ. หลวงพิบูลสงครามขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีบริหารประเทศเป็นต้นมา

ในระยะนี้เองที่ฝ่ายคณะราษฎร ได้ค่อยๆ แยกออกเป็น ๒ ชั่ว คือ ฝ่ายทหารที่นำโดยนายกรัฐมนตรีหลวงพิบูลสงครามฝ่ายหนึ่ง กับฝ่ายพลเรือนที่นำโดยหลวงประดิษฐมนูธรรมฝ่ายหนึ่ง ในระยะแรกความร่วมมือระหว่าง ๒ ฝ่าย ได้ทำให้รัฐบาลคณะราษฎรมีเสถียรภาพแต่ต่อมา ในภาวะที่ประเทศได้ก้าวเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพา ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนก็ยิ่งทวีขึ้น โดยการที่ฝ่ายพลเรือนเห็นว่า ฝ่ายทหารของหลวง

พิบูลสงคราม หรือ จอมพลแปลก พิบูลสงครามนั้น มีแนวโน้มอำนาจนิยมและเผด็จการมากขึ้น อันนำมาซึ่งความผิดพลาดในค่านโยบายด้วยการเข้าร่วมสงคราม เป็นพันธมิตรทางญี่ปุ่น ควบคู่กับฝ่ายพลเรือน โดยหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งเปลี่ยนมาใช้ชื่อว่า ปรีดี พนมยงค์ นั้น ก็ไต่ตั่งคนขึ้นเป็นแกนในการต่อต้านญี่ปุ่น พร้อมทั้งต่อต้านเผด็จการของจอมพลแปลก พิบูลสงครามควบคู่ไปด้วย ปรากฏว่าฝ่ายพลเรือนของปรีดี พนมยงค์นั้นได้รับชัยชนะ และทำให้รัฐบาลจอมพลแปลก ต้องพ่ายมัตินในสภาผู้แทนราษฎรจนต้องลาออกในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ จากนั้น ควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นผู้นำสำคัญในคณะราษฎรสายพลเรือนอีกผู้หนึ่งก็ไต่ตั่งขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทน ซึ่งนับได้ว่าเป็นการสิ้นสุดของยุคพิบูลสงครามครั้งแรก

ในระยะ พ.ศ. ๒๔๘๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๐ นั้น รัฐบาลที่ไต่ตั่งมาโดยฝ่ายพลเรือนได้พยายามที่จะสร้างระบอบประชาธิปไตยแบบพรรคการเมืองขึ้น เพื่อเปิดทางให้กับทุกฝ่ายได้ต่อสู้ทางการเมืองกันอย่างเสรีภายใต้กรอบที่วางไว้โดยรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๕ แต่ระบอบประชาธิปไตยนั้นถูกคุกคามด้วยปัญหาหลายประการ คือ ประการแรก ฝ่ายนิยมเจ้าและฝ่ายขุนนางที่ฟื้นตัวขึ้นใหม่ไต่ตั่งกำลังกันเป็นฝ่ายอนุรักษนิยม และทำการต่อต้านรัฐบาลประชาธิปไตยพลเรือนอย่างเต็มที่ ประการที่สอง ความแตกแยกในฝ่ายผู้ก่อการคณะราษฎรสายพลเรือน ทำให้ฝ่ายควง อภัยวงศ์ และ น.อ. หลวงศุภชลาศัย นำคณะราษฎรจำนวนหนึ่งเข้าร่วมกับฝ่ายอนุรักษนิยม ก่อตั้งพรรคประชาธิปไตยขึ้น เป็นแกนกลางในการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล ที่รวบรวมสมาชิกสภาและตั้งขึ้นเป็น พรรคสหชีพ พรรคอิสระ และ แนวรัฐธรรมนูญ จึงก่อให้เกิดภาพของการแข่งขันต่อสู้ระหว่างกลุ่มการเมือง ๒ กลุ่มขึ้น ประการที่สาม การเกิดขึ้นของกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในสมัยที่ปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ทำให้ภาพพจน์ของรัฐบาลพลเรือนตกต่ำ และฝ่ายอนุรักษนิยมได้นำมาใช้เป็นประเด็นทางการเมืองโจมตีต่อปรีดี พนมยงค์โดยตรง และรุนแรงถึงขั้นให้ร้ายว่า ปรีดีเป็นผู้อยู่เบื้องหลังกรณีปลงพระชนม์นั้น ประการที่สี่ ความตกต่ำของเศรษฐกิจหลังสงครามและการโหมกระแสข่าวเกี่ยวกับการทุจริตในวงการรัฐบาลสมัย พล.ร.ต. ถวัลย์ ช่างนาว่าสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้ทำให้ภาพพจน์ของรัฐบาลพลเรือนทรุดหนักถึงขีดต่ำสุด และทำให้ความแตกแยกภายในรุนแรงจนถึงขั้นที่กลไกแห่งอำนาจรัฐไม่สมัครใจที่จะปกป้องรักษาอำนาจรัฐอีกต่อไป นี่จึงนำมาซึ่งการพังทลายของระบอบประชาธิปไตยพลเรือนของยุคปรีดี พนมยงค์

การโค่นอำนาจรัฐบาลพลเรือนนั้นดำเนินการโดยกลุ่มทหารในและนอกราชการจำนวนหนึ่งที่เรียกตนเองว่า "คณะรัฐประหาร" กลุ่มนี้ริเริ่มโดยการชักชวนของน.อ.กาจ เก่งระคมยिंग และ พ.ท.ก้าน จำนวนภูมิเวท ต่อมาก็มีย พล.ท.ชิน ชูณหะวัณ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ และ พ.อ.น้อม เกตุญาติ ซึ่งเป็นฝ่ายทหารนอกราชการเข้าร่วม ส่วนฝ่ายทหารประจำการที่เข้าร่วมที่สำคัญก็คือ พ.อ.สวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติ พ.อ.สฤษดิ์ ชนะวัช พ.ท.กฤษ ภูณกันต์ เป็นต้น ปรากฏว่าการกระทำรัฐประหารสำเร็จลงโดยเรียบร้อยในวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๙๐ และด้วยอิทธิพลโน้มนำของ "คำนำนพิบูลสงคราม" ทำให้คณะรัฐประหารต้องเชิญชวนจอมพลแปลก พิบูลสงครามกลับคืนมาเป็นหัวหน้าคณะ ซึ่งจะ เป็นเงื่อนไขสู่การฟื้นฟูของระบอบพิบูลสงครามครั้งใหม่ จากนั้น ความสำคัญต่อมาก็คือ การที่กลุ่มคณะรัฐประหารก้าวขึ้นสู่อำนาจด้วยการโน้มนำเคลื่อนไหวของฝ่ายอนุรักษนิยม ทำให้คณะรัฐประหารก็มีแนวโน้มนอนุรักษนิยมในตนเองอยู่แล้ว ดังนั้นคณะรัฐประหารจึงแสวงความร่วมมือจากพรรคประชาธิปัตย์ และได้ก่อรูปเป็นพันธมิตรกันในระยะแรก ด้วยการที่ คณะรัฐประหารยินยอมให้พรรคประชาธิปัตย์เข้ามาเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่แทน ดังนั้น อำนาจรัฐใหม่ของคณะรัฐประหารจึงเป็นอำนาจที่นำโดยฝ่ายอนุรักษนิยม ควบคุมด้วยฝ่าย คณะรัฐประหาร และถือฝ่ายพลเรือนของปรีดี พนมยงค์เป็นเป้าหมายในการทำลายล้าง ทั้ง๒ฝ่ายจึงช่วยกันสร้างและโหมกระพือ เรื่อง "แผนการมหาชนรัฐ" และ "กรณีสวรรคต" ขึ้นมาโจมตีและทำลายล้างฝ่ายปรีดี พนมยงค์ต่อไป และนำมาซึ่งการสร้างอำนาจร่วม๒ฝ่าย ให้เข้มแข็งมากขึ้น

แต่ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายอนุรักษนิยมและคณะรัฐประหารดำรงอยู่เพียงระยะเวลาสั้นๆ ในที่สุดก็เกิดกรณีที่เรียกว่า "การจี้รัฐบาลควง อภัยวงศ์" เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.๒๔๙๑ อันทำให้ควง อภัยวงศ์หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไป และ จอมพลแปลก พิบูลสงครามก็ได้กลับคืนมาเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งใหม่ ยุคพิบูลสงครามครั้งที่สอง จึงเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการ

ระบอบพิบูลสงครามครั้งใหม่ที่สร้างขึ้นในพ.ศ.๒๔๙๑นั้น มีลักษณะที่แตกต่างไปจาก ระบอบพิบูลสงครามก่อนพ.ศ.๒๔๘๗ไม่น้อย กล่าวคือ ระบอบพิบูลสงครามครั้งใหม่อยู่ภายใต้การหนุนหลังของคณะรัฐประหารและกองทัพบก แต่ได้บริหารประเทศในลักษณะที่เป็น

แบบรัฐบาลพลเรือน คือ พยายามสร้างภาพแห่งการแยกออกจากกันระหว่างข้าราชการประจำและข้าราชการการเมือง ยิ่งกว่านั้นยังเป็นรัฐบาลที่อาศัยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาเป็นรัฐมนตรีบริหารประเทศมากกว่านั้นมาลชุกโค กังนั้นในระยะพ.ศ. ๒๔๕๑-๒๔๕๔ นั้น จึงเป็นระยะ "กึ่งเผด็จการ" ของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม แม้กระนั้น ภัยรากฐานทางการเมืองและแนวความคิดที่แตกต่างกัน ได้นำมาซึ่งความพยายามในการก่อการกบฏล้มล้างรัฐบาลถึง ๓ ครั้งในระยะนี้ นั่นคือ การก่อจลาจลจากภายในของกองทัพบก ซึ่งขยายตัวเป็นกบฏเสนาธิการเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ จากนั้นฝ่ายประชาธิปไตยพลเรือนของปรีดี พนมยงค์ก็โค่นล้มรัฐบาลพยามยี่ค่านาจคืนด้วยความร่วมมือของฝ่ายทหารเรือเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๒ และ ภัยที่สุจริตคือการที่นายทหารเรือชั้นผู้น้อยจำนวนหนึ่งโค่นล้มพลเรือเอกอานาจและขยายตัวเป็นกรณีกบฏแมนฮัตตันเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๔ และในกรณีนี้รัฐบาลมิได้กระทำเพียงแต่ปราบปรามการกบฏเท่านั้น แต่ยังวิครอนฐานอำนาจของกองทัพเรือลงด้วย ทำให้รัฐบาลของฝ่ายคณะรัฐประหารมีอำนาจสูงเด่นมากขึ้น จนเหลือแต่เพียงฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ควบคุมวุฒิสภาเท่านั้น ที่ยังเป็นอำนาจอิสระมากที่สุด ดังนั้นการรัฐประหารทางวิทยุเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๔ ก็เป็นการมุ่งจะล้มวุฒิสภาลงและโค่นเลิก รัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. ๒๔๕๒ อันเป็นที่มาของวุฒิสภานั้นด้วย ซึ่งเท่ากับว่า คณะรัฐประหารได้บงกเปลี่ยนอันสุดท้ายของคนได้เป็นอันเรียบร้อย

ด้วยเหตุนี้ ปีพ.ศ. ๒๔๕๕ จึงเริ่มเปิดฉากด้วยอำนาจอันแข็งเกร็งของฝ่ายคณะรัฐประหาร ซึ่งเป็นระบอบที่รองรับความชอบธรรมด้วยการรื้อฟื้นรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. ๒๔๕๕ พร้อมบทเฉพาะกาลกลับมาใช้ใหม่ ทำให้คณะรัฐประหารที่ยังเป็นข้าราชการประจำในกองทัพ สามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองควบคุมไปด้วยได้ ผละยังเปิดทางให้รัฐบาลแต่งตั้ง ส.ส. ประเภทที่สองไว้ครึ่งสภา เพื่อถ่วงดุล ส.ส. ประเภทที่หนึ่งที่มาจากการเลือกตั้ง ผลจากการนี้ทำให้คณะรัฐประหารสามารถที่จะเข้าควบคุมอำนาจได้โดยตรง จึงเท่ากับว่า คณะรัฐประหารมีอำนาจเต็มทั้งทางการเมืองและการทหาร แต่ในระยะนี้พลังต่อต้านรัฐบาลที่ฟักตัวขึ้น มีไว้เป็นเพียงกลุ่มทหารบก ทหารเรือ หรือ พลเรือนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดอีกต่อไป หากแต่จะต้องเผชิญกับขบวนการสังคมนิยม ซึ่งมีลักษณะชัดเจนในค่านิยมการณ และมีการเคลื่อนไหวในลักษณะที่พยายามดึงเอาประชาชนเป็นจำ

พวนมากเข้าร่วม ถึงกระนั้น รัฐบาลก็ยังคงรักษาอำนาจด้วยการกวาดล้างปราบปราม
ครั้งใหญ่ในเคื่อนพฤศจิกายน พ.ศ.๒๔๕๕ และทำให้ระยะพ.ศ.๒๔๕๖-๒๔๕๗นั้นกลายเป็น
ยุคสูงสุดแห่งเสถียรภาพทางการเมืองในระบบเบ็ดเตล็ดการ

จนถึงพ.ศ.๒๔๕๕แนวโน้มทางการเมืองเริ่มเปลี่ยนแปลงไป หลังจากที่นายกรัฐมนตรี
มนตรีจอมพลแปลก พิบูลสงครามเดินทางไปเยือนต่างประเทศครั้งใหญ่ และเมื่อกลับมาแล้ว
ก็ได้มีการผ่อนปรนและแปรเปลี่ยนนโยบายนำไปสู่ประชาธิปไตย การผ่อนคลายนี้นี้
เป็นผลให้ขบวนการต่อต้านรัฐบาลที่ซบเซาลงระยะหนึ่งนั้น ได้ฟื้นตัวขึ้นใหม่ และโหมกระ
หน้าโจมตีรัฐบาลในแนวรบต่างๆกัน และที่สำคัญที่สุด ความแตกแยกในคณะรัฐประหารนั่นเอง
ได้กลายเป็นตัวแปรสำคัญที่พัฒนาขึ้นในระยะแห่งการฟื้นตัวของการต่อต้านรัฐบาลนี้ด้วย จน
ในที่สุดเมื่อถึงพ.ศ.๒๕๐๐ ความขัดแย้งทางการเมืองอันสลบดับชั่วคราวก็ได้นำพารัฐบาลจอม
พลแปลก ไปสู่วิกฤตการณ์ จนในที่สุดจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นหนึ่งในฝ่ายคณะรัฐประหาร
ที่ควบคุมอำนาจกองทัพบก ก็ถือโอกาสก่อการ รัฐประหารล้มล้างรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูล
สงครามลง

จะเห็นได้ว่าในตลอดระยะเวลาเกือบ๑๐ปี ระหว่างพ.ศ.๒๔๕๑-๒๕๐๐ที่จอมพล
แปลก พิบูลสงครามเป็นผู้นำคณะรัฐบาลในการบริหารประเทศนั้น ตัวแปรสำคัญที่กำหนด
ความเป็นไปอย่างมากที่สุดของรัฐบาลก็คือ"คณะรัฐประหาร"นั่นเอง ลักษณะที่รัฐบาลจอม
พลแปลก ดำรงอยู่ภายใต้การค้ำจุนตลอดเวลาของฝ่ายรัฐประหาร ทำให้ลักษณะที่เป็นอำ
นาจอานิยมของรัฐบาลดำรงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้ลักษณะการบริหารของรัฐบาลมีแนวโน้ม
ในการใช้อำนาจในลักษณะเบ็ดเตล็ดการอยู่เสมอ แม้กระทั่งในช่วงที่มีการผ่อนปรนทางการเมือง
ก็ตาม เนื่องจากว่าการดำรงอยู่ของรัฐบาล และการรักษาเสถียรภาพเมื่อเผชิญกับขบวนการ
ต่อต้านรัฐบาลกลุ่มต่างๆนั้น รัฐบาลก็ต้องอาศัย การใช้กำลังทหารของคณะรัฐประหาร แต่
กระนั้นลักษณะอำนาจอานิยมที่พัฒนาขึ้นมาได้รัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงครามนี้ยังมีลักษณะ
ไม่เต็มที่ เพราะในระยะพ.ศ.๒๔๕๑-๒๕๐๐นั้น เพิ่งจะเป็นครั้งแรกที่กองทัพบกเข้ามาใช้อำนาจ
โดยตรงมากที่สุด แต่การพัฒนาการของอำนาจอานิยมในสมัยนี้ได้กลายเป็นรากฐานของการ
เบ็ดเตล็ดการอย่างเต็มที่ในยุคสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งครองอำนาจสูงสุดหลังจาก
พ.ศ.๒๕๐๐เป็นต้นไป จนกระทั่งถึงพ.ศ.๒๕๑๖เบ็ดเตล็ดการทหารที่ครอบงำอำนาจอย่างทั่ว
ค่านจึงได้สลายตัวลง